

MENDİL ALTINDA
MEMDUH ŞEVKET ESENDAL

HİKÂYE

VakıfBank Kùltür Yayınları: 0213
Edebiyat: 049
Tür: Hikâye

MENDİL ALTINDA
MEMDUH ŞEVKET ESENDAL

Hazırlayan
Abdullah Ezik

Sayfa Uygulama
Büşra Arbay

Kapak Görseli
Faruk Özcan

Kitap Editörü ve Son Okuma
Dr. Hazal Bozyer

VakıfBank Kùltür Yayınları
Büyükdere Caddesi
No: 97 - Kat 4
Şişli 34394 İstanbul
Telefon: 0 212 354 5730
www.vbky.com.tr - info@vbky.com.tr
Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2023

ISBN 978-625-6385-29-0

Kitabın Türkçe yayın hakları VakıfBank Kùltür Yayınları'na aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Baskı
Turkuvaz Haberleşme ve Yay. A. Ş.
Güzeltepe Mahallesi Mareşal Fevzi
Çakmak Caddesi B Blok No: 29/1/1
Eyüpsultan İstanbul
Telefon: 0212 354 3000
Sertifika No: 46403

1. Baskı: Nisan 2023

MENDİL ALTINDA

MEMDUH ŞEVKET
ESENDAL

HAZIRLAYAN
ABDULLAH EZİK

MEMDUH ŞEVKET ESENDAL

1884'te İstanbul'da doğdu. Edirne Sultanisi'nde başladığı idadi eğitimine İstanbul Mülkiyesi'nde devam etti. Fransızca, Rusça ve Farsça öğrendi. 1906'da katıldığı İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından 1908 yılında müfettiş olarak atandı ve bu vesileyle yurdun birçok farklı bölgesini ziyaret etme şansına erişti. Büyük Millet Meclisi'nin kuruluşuyla birlikte Anadolu'ya geçti ve Atatürk'ün yanında yer aldı. Galatasaray ve Kabataş Liselerinde tarih-coğrafya öğretmenliği yaptı. Bakü, Kabil ve Tahran gibi şehirlerde elçilik görevlerinde bulundu, daha sonra milletvekilliği yaptı. 16 Mayıs 1952'de Ankara'da vefat etti.

Eserleri: *Ayaşlı ile Kiracıları* (roman), *Vassaf Bey* (roman), *Otlakçı* (hikâyeler), *Mendil Altında* (hikâyeler), *Sahan Külbastısı* (hikâyeler), *Veysel Çavuş* (hikâyeler), *Bir Kucak Çiçek* (hikâyeler), *İhtiyar Çilingir* (hikâyeler), *Hava Parası* (hikâyeler), *Bizim Nesibe* (hikâyeler), *Kelepir* (hikâyeler), *Gödeli Mehmet* (hikâyeler), *Miras* (roman), *Güllüce Bağları Yolunda* (hikâyeler), *Gönül Kaçanı Kovalar* (hikâyeler), *Tahran Anıları ve Düşsel Yazılar* (anı-mektup), *Kızıma Mektuplar* (mektup), *Oğullarıma Mektuplar* (mektup), *Mutlu Bir Son* (hikâyeler).

ABDULLAH EZİK

1995, İstanbul doğumlu. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde başladığı Türk Dili ve Edebiyatı lisans eğitimini 2017'de, Yeni Türk Edebiyatı yüksek lisans eğitimini ise 2021'de tamamladı. Aynı süreçte Otto-Friedrich-Universität Bamberg'in Oriental Studies departmanında misafir öğrenci olarak bulundu. Florida State College at Jacksonville'deki English Language Institute eğitimini 2018'de, English as a Second Language programını ise 2019'da bitirdi. *Sanat Kritik, Ova, Kitap-lık, Öykü Gazetesi, Argonotlar, K24, Artfulliving, İAN Edebiyat, KE Dergi*'de çeşitli yazı, şiir ve söyleşileri yer aldı. Doktora eğitimine Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı ana bilim dalında devam eden Abdullah Ezik, *Sanat Kritik, Ova* ve Alakarga Yayınları'nda editör, Açık Radyo ve Medyascope'da programcı, FMV Işık Üniversitesi'nde ise öğretim görevlisi olarak çalışıyor.

İÇİNDEKİLER

Avni Hurufi Efendi	9
El Malının Tasası	15
İki Ziyaret	23
Rüya Nasıl Çıktı	51
Ana Baba	57
Şair Tavafi	63
Haşmet Güllökân	71
Keleş	87
Hasta	93
Gevenli Hacı	97
Mendil Altında	107
Feminist	111
Düğün	117
Müdürün Züğürdü	129
Karga Yavrusu	133
Kızımız	135
Gül Hanım'ın Annesi	149
Sinema	153
Kaçırdık mı?	163
Kuvvetli Hükûmet	169
Saide	191
Dursunhacı	221
Celile	227
İhtiyarlık	239
Hayat Ne Tatlı	245

MENDİL ALTINDA

AVNİ HURUFİ EFENDİ

Kına gecesinde hizmet eden ev sahipleri onlara yardıma gelen hamarat becerikli komşular, saz takımından sarhoşlaşmış davetlilerden daha çok gürültü ediyorlar, bağıryorlardı. Meze isteniyor, su getiriliyor boş yere gidip geliniyor, bardaklar, tabaklar kırılıyor; küfürler ediliyor, bir karışıklık, bir kargaşalıktır gidiyor...

Tahrirat Müdürü¹ Avni Hurufi Efendi, elli yaşlarında tıknaz, kırca kısa sakallı, kırmızı yüzlü, çıplak kafalı bir efendi, bütün hatırlı misafirlerin alındıkları büyük odaya alınmış, bir köşeye yerleştirilmiş. Yaşlı adam, hatırlı adam, derviş adam. Şimdiye kadar kimseyi kırıp incitmemiş. Bütün memleketli ile hoş geçinmiş, yerli değil ama yerli gibi olmuş. Herkes hatırını sayıyor. Ortaya rakı masasına kalkıp yorulmak olmasın diye yanına bir küçük masa, üstüne rakısını, peynir mezesini, şekerli elmasını koymuşlar sonra da sanki unutmuşlar. O da kimseyi istemiyor. Kesrette vahdet... Gıdasını içecek sonra usulca evine savuşacak. Hem kendi adeti bozulmamış hem de düğün sahiplerinin hatırı hoş edilmiş olacak.

Oturmuş içer, etrafını seyreder, ahkâmını çıkarırken yanına uzunca boylu, soluk benizli, gençten bir adam sokuldu. Selam verdi, çok terbiyeli, çok mahcup bir tavırla Avni Hurufi Efendi'nin yanındaki sandalyeye ilişti.

1. Tahrirat Müdürü: Yazı İşleri Müdürü.

Avni Hurufi Efendi, bu genci tanımıyor ama düğün evinde biraz da sarhoş olduktan sonra adam tanımak ister mi? İltifat etti, hatrını sordu, rakı ikram edecek oldu. Yeni gelen bu iltifata, hatır soruşlara, ayağa kalkıp oturmakla, elini kaşına götürüp askerce selamlamakla cevap vermiş oluyordu. Biraz tuhaf ama eh sarhoşluktur! Bu zavallı çokça içmiş benziyor, gözleri buğulanmış, biraz da kaymış...

Yeni gelen birkaç dakika sustuktan sonra birdenbire söylemeye başladı. Yavaş sesle söylüyor, dili de dolaşıyordu:

“Ayak türabıyım. Aciz kulunuz... Allah sizi bana çok görmesin... Her zaman muhtacım. Aciz, Şevki bendeniz, efendiminizin... Bandırmada Salih Çavuş’un evinde efendimin hizmetine yetişmişim. Sabık² Liman Çavuşu Şevki bendenizim. İki bendezadeniz³ vardı, ömürlerini efendimize bağışladılar... Kölenizim gece gündüz...”

Avni Hurufi Efendi, iki ölmüş çocuk babası olan bu adama acıdı. Bu bir ricada bulunacak, bir yardım isteyecek sandı. Ona yardım etmeye, ona bir iyilik etmeye hazırды. Eğer söz sırası gelirse diyecekti ki: “Merak etme erenler, derdi veren devasını da verir. Her şeyin bir kolayı bulunur.”

Şevki, sözüne aralık verdi ama kaymış gözlerini Avni Hurufi Efendi’nin gözleri içine diktı kaldı. Çok çirkin, ağır kanlı olan bu bakış karşısında Avni Hurufi Efendi sıkıldı. Bu adamı çocuklarını döve döve öldürmüş karısını da öldürecek bir adama benzetti.

Şevki, sandalyesini biraz yaklaştırmak ister gibi yaparak söze yeniden başladı:

2. Sabık: Eski, önceki.

3. Bendezade: Köle çocuğu.

“Aciz kulunuz, Şevki köleniz... Ellerinizi, ayaklarınızı öperim. Merhamet ediniz (meze tabağından ekmek alıp öperek) şu nimet hakkı... Eğer bilsem efendimizin kurbanı olurum. Kurban... Sıkıyorsam, köpeğiniz olurum. Efendimize karşı benim kusurum çok. Füüüüü... Sıkıyorsam ellerinizden öperim, ayaklarınızdan öperim. Eğer kusurum oluyorsa... (Ekmeği alır öper) şu nimet hakkı. Ellerinizi...”

Şevki, Avni Hurufi Efendi'nin elini öpmek istedi. Avni Efendi çekinerek:

“Şevki Efendi oğlum, ne yapıyorsun? Senin bana karşı ne kusurun olur? Erenler hoş görürler! Sen hâlden anlar adamsın...”

Şevki, iri gözlerini dikmiş Avni Efendi'nin yüzüne bakıyor, sözlerini sanki anlamamış gibi duruyordu. Böyle biraz baktıktan sonra yutkundü, söze başladı:

“Efendi'm, sen beni ne yaptın? Sen beni erittin, sen beni erittin... Füüü... Ben elinden öpmeliyim. Ben...”

Şevki, tekrar Avni Hurufi Efendi'nin eline sarılmak istedi, o da nedense elini vermekten çekiniyor.

“Canım be evladım, bırak şu el öpmeyi! Güzel güzel konuşalım.”

Şevki, dinlemedi. Avni Hurufi Efendi, çok inat etse güreş etmek lazım gelecek, masa sandalye devrilecek çaresiz elini öptüdü. Canı da sıkıldı.

Odada hiç kimse bunların köşesi ile meşgul değil. Biri ötekine sarhoş hulûsu çakıyor,⁴ bir köşede genç bir efendiye gazel okutmak istiyorlar o da nazlanıyor, biri kendi kendine zeybek oynuyor; ev sahipleri hizmet ediyorlar, hepsi bir ayrı havada...

Şevki, el öptükten sonra biraz sustu, yeniden başladı:

4. Hulûs çakmak: Dalkavukluk etmek, yaltaklanmak.

“Şevki kulunuzum, sabık Liman Çavuşu. Benim kusuru mu affedin. Affetmezseniz şu nimet hakkı ateşte yanarım. Ölmüş benzedelerinizin ölülerini öpeyim ki hilâfım varsa...”

Şevki, durdu dinledi, söyledi. Yarım saat böyle geçti. Avni Hurufi Efendi'nin kulakları kızarmış, Şevki ekmek öpüp çocukları üzerine yemin ettikçe onun içine baygınlıklar çöküyordu.

Bir aralık savuşmak istedi, ama sarhoş bırakıyor mu? Avni Efendi'nin kaçacağı anladıkça daha çok asılıyor:

“Ayağınızın türabıyım, çakeriniz efendimizi dünyada bırakmam...”

“Ancak sıkıldım, erenler, bayılacağım...”

“Benim efendimize karşı olan kusurlarımı affetmezseniz, ben kimsenin yüzüne bakamam... Çakeriniz? Şevki bendeniz. Sabık Liman Çavuşu. Bandırmada efendimizin hizmetinde yettiğim. Aciz...”

Avni Hurufi Efendi kurtulmak istedi, çok çalıştı, “Kabahatin yoktur, affettim, kusur bendedir” dedi, iyi söyledi, kötü söyledi, sözün kısası ne dedi ise olmadı. Kendisini kurtarmaları için ev sahiplerine seslenecek, işaret edecek oldu onlar kendi havalalarında hizmet ediyorlar, gözleri dünyayı görmüyor.

Şişman adam, yaşlı adam köşeye sıkışmış bir yanında masalar, bir yanında Şevki, biraz da içmiş yerinden kalkacak hâlde değil. Bütün kanı başına çıktı, üstüne bir fenalık gibiydi. Son kuvvetiyle:

“Ya Ali!” diye bağırды. Birdenbire ortalığa bir sessizlik çöktü, ev sahipleri koştular.

“Ne var, ne oldu?” diye sordular.

Avni Hurufi Efendi:

5. Çakeriniz: “Bendeniz, kulunuz, köleniz” gibi, konuşan kişinin kendisi için kullandığı klişe hâline gelmiş bir tevazu sözü.

“Aman erenler, kusurun yoktur diyorum vardır diyor, pek güzel vardır diyorum yoktur diyor, kalkacak oluyorum salıvermiyor, bayılacağım erenler imanınız aşkına beni kurtarın!”

Şevki’yi hemen aşırıldılar. Avni Hurufi Efendi’yi bir boş odaya götürdüler, pencereleri açtılar, en hamarat, en becerikli komşulardan Saraç İbrahim Efendi’yi yanına bıraktılar.

Avni Hurufi Efendi, açık pencerenin önünde mindere uzanmış, başını dinlemek istiyor, gecenin serinliği ona hoş geliyordu.

Saraç İbrahim, minderin yanına oturmuş konuşuyor:

“Ben, akşamdan beri onu kolluyordum. Bilirim sarhoşluğu suludur. Ben içmem ama içenleri benden sor. Nasılsa gözüm-den kaçmış. Hay Mektupçu Bey hay! Demek sizi sıktı ha!”

“Sıktı da lakırdı mı erenler! Boğulacaktım.”

“Ya, öyledir! Bilirim. Bir defa rakı adamın beynine vurdu mu, çekiver kuyruğunu. Ben içmem ama sarhoşluk nedir, bilirim. Nasıl da gözüm-den kaçmış! Fena oğlan değildir, değildir ya, yalnız bu sarhoşluğu var. İçti mi sulanır. Hay Mektupçu Bey, hay! Desene bayılacaktı... Bayıltır, bilirim. Ben akşamdan beri onu kolluyordum ya gözüm-den kaçmış.”

Saraç İbrahim Efendi, oda kapısından bir delikanlıya seslendi:

“Nizamettin, karşiki odaya baktın mı? Rakı isterlerse anahtar Hacıdadır. Ben burada Mektupçu Bey’in yayındayım. Haydi oğlum göreyim seni komşu hatırıdır.”

Avni Hurufi Efendi, bu sefer Saraç’tan kurtulmak için olmalı:

“İbrahim Efendi, senin işin vardır erenler bak işine. Ben burada biraz hava alıp sonra eve giderim.”

İbrahim Efendi razı olmadı:

“Yok yok akşamdan beri ben koştum, biraz da onlar yorulsunlar. O değil ben şu Şevki’yi düşünüyorum, nasıl da gözüm-

den kaçtı! Sarhoşları sen benden sor. Yalnız Şevki'yi değil, kimi istersen. Ben Şevki'nin bu gece bir halt edeceğini biliyordum ya! Nasılsa gözümünden kaçtı. Herif, seni bayıltacaktı, desene.”

“Bayıltacaktı, erenler.”

“Bayıltır bilirim. O, öyledir. Onun için ben de onu kolluyordum ya! Nasılsa gene bir aralık bulmuş.”

Avni Efendi kendini yorgun duyuyor, dinlenmek istiyordu. Eve gitmeyi düşündü “Olmaz” dediler. Gene mindere uzandı. İbrahim Efendi anlatıyor:

“Sen sarhoş dedin mi, bana sor. Kim sulanır, kim susar, kim uyur, hepsini bilirim. Bu Şevki'yi de hep bu gece kolluyordum ya. Neden mi dersin, tabiatını bilirim. Sulanır. En nihayet dediğim çıktı.”

İbrahim Efendi'yi dışardan çağırdılar, gitti. Gene geldi. Avni Efendi başını köşe yastığına dayamış, gözlerini kapamış uyuyor gibi duruyordu. İbrahim Efendi gene söze başladı:

“Ya, insan ne kadar gözetlese gene oluyor. Sarhoşluk hâli ayık adama hiç benzemez. Ben içmem ama sen sarhoşluktan ne istersen bana sor. Sana cevabını vereyim.”

Bir aralık bağırarak ister gibi Avni Hurufi Efendi ağzını açtı, gene kapadı. Saraç İbrahim farkında değil, söylüyor onu dinliyor sanıyordu.

Avni Hurufi Efendi'yi kendinden geçmiş buldular. Evine bir yorgan içinde götürdüler. Sağ yanına inme inmiş. Hekimler epeyce çalıştılar, ilaç verdiler, kan aldılar ise de fayda etmedi. Bir hafta sonra kalıbı dinlendirdi.

1925

EL MALININ TASASI¹

Yazın tatlı ılık günlerinden bir cuma günü sabahı. İstanbul'da, Boğaziçi iskelesinden birinde, Hurşit Efendi'nin kahvesi önündeki set üstünde, yıllanmış iki çınarın altında oturulur, kahve içilir, konuşulur; sabah postalarından çıkanlar, İstanbul'a inenler gözden geçirilir; kimlere misafir geldiği bilinir, tanınmadık biri gelse soruşturulur.

Kayıkçı Hasan'ın oğlu Cemal, olta balığı getirmiştir, İbrahim Paşaların damadı Binbaşı Şevki Bey'e, ki köyün ileri gelenlerindendir, gösterir.

"Gene mi papel? Eve et yolladık, oğlum, hadi götür bakalım!"

Döner. Hasip Efendilerin Mahir Bey seslenir:

"Cemal daha varsa, ben de alırım" der. Şevki Bey de Cemal'e:

"Mahir Beylere bırak" der.

"Yok, Şevki Bey, valla olmaz ben başka varsa, dedim."

"Canım, teklif mi var?"

Balıklar, Mahir Beylere gider.

Tanınmış tavla oyuncularını vardır, oynarlar, şakalaşırlar, seyredilir, oyuna da karışılır.

1. Bu öykü, "Vapur Davası" başlığı altında 31 Mart 1925 tarihinde *Meslek* gazetesinde yayımlanmıştır.

Komşu beylerden ikisi, setin bir ucuna çekilmişler, tanıdıklarından bir tekke şeyhinin küçük kızının bir baytara nişanlı iken bir mektep çocuğu ile sevişip ona varmaya kalkıştığından tutturmuş, dedikodu ediyorlar; kızı, babasını, kardeşlerini çekiştirip duruyorlardı.

Kahve içinde mahalle delikanlılarından ikisi, Bostancıların Nedim ile Tarakçıların Raşit, otuz yıldır şu karşiki köşede kömürcülük eden ve yazdan kayıklardan kömürü ucuz alıp kışın köyün yoksullarına taşı ile tozu ile pahalı satacağım, para kazanacağım diye uğraşıp topladığı beş on parayı da veresiye kaptırarak bir boğazı tokluğuna çalışmış olan Arapgirli Hasan'ı, hiç kâğıt oyunu oynamazken, birkaç aydır, altmışaltıya² alıştırılmışlar, sıra ile yenip duruyorlar, üstelik:

“Git, kömürlere iki teneke su daha at! Bu parti de gitti... Sen artık bizim arpalığımız oldun! Tayıncı oldun...” diye kızdırıyorlardı.

Suyolcunun Aziz derler birisi, iki evinden birini, her yıl olduğu gibi, kiraya vermiş; kiracısı da hastalanmış, iki aydır yatıyor. Kirayı da veremiyormuş. Aziz'in de geçineceği kıt. Hasta adamı da evden çıkarıp atmak olmaz, ne yapacağını şaşırılmış, kalmış. Gelmiş Şevki Bey'e dert yanıyor. Şevki Bey ne yapsın? Bir yandan Aziz'i dinliyor, arada başkalarına da laf yetiştiriyor. O sırada Romanya posta gemilerinden biri, karşı kıyıda sularda süzülüp limana iniyordu. Şevki Bey onu görünce, tavla seyredenlerden birine seslendi:

“Arif, seninki geçiyor.”

Arif, Tophane Arpa Ambarı kantar kâtibi. Otuz yaşlarında bir adam. Köyde, Saatçinin Arif diye tanınır, bu Romanya ge-

2. Altmışaltı: Altmış altı sayı kazanma esasına dayanan bir çeşit iskambil oyunu.